

Africká únia: nesmelé kroky na ceste k stabilizácii

5

Autor: Dagmar ŠKAMLOVÁ
Oponent: Michal DUBEŇ

Úvod
Africká únia v Darfúre
Implikácie pre Slovensko

Úvod

Myšlienka panafricanizmu je stará viac ako jedno storočie, ako politická koncepcia bola však prvýkrát spomenutá vo vyhlásení kolonizovaných národov Panafrického kongresu v roku 1945. V päťdesiatych rokoch minulého storočia sa tejto myšlienky chytili vodcovia oslobodzovacích hnutí. Títo sa neskôr rozdelili na dva hlavné prúdy. Radikáli hlásali, že vznik jednotlivých štátov je prekážkou zrodu budúceho panafrického štátu a gradualisti vnímali vytvorenie národných štátov ako nenahraditeľný krok k jednote [4, s. 16-17].

Ako kompromis medzi týmito dvoma pozíciami bola v roku 1963 vytvorená Organizácia africkej jednoty (OAJ). Na jednej strane bola OAJ inšpirovaná myšlienkou panafricanizmu, na druhej strane v základných princípoch kládla dôraz na jednotlivé štáty a ich práva [4, 17].

V roku 2002 Africká únia (AÚ), v nemalej miere inšpirovaná projektom Európske únie¹, nahradila OAJ. Jej účelom bolo zvýšiť úroveň spolupráce a integrácie medzi africkými štátmi, dosiahnuť väčšiu „jednotu a solidaritu medzi africkými krajinami a národmi Afriky“ a „brániť suverenitu, teritoriálnu integritu a nezávislosť členských štátov“ [2, čl. 3 a, b]. AÚ však bola už od začiatku sužovaná rivalitou medzi vodcami štátov, vzájomnou nedôverou a predsudkami. Jedným z najväčších problémov bol fakt, že napriek podpore deklarovanej demokratickej forme vládnutia na prvom zasadnutí AÚ bolo zakladajúcim štátom dovoľené pokračovať v ich vtedajších formách vlád, vrátane autoritárnych či vojenských [1].

¹Či už v zmysle AEC, alebo v širšom. Zároveň je to konfrontácia s Kaddáfího projektom Spojených štátov afrických po vzore Indie alebo paradoxne USA. Netreba zabúdať, že pamätná deklarácia zaväzujúca k vytvoreniu AÚ bola prijatá v Syrte, teda v Líbyi – pozn. oponenta.

Najvyšším orgánom AÚ je Zhromaždenie AÚ zložené z hláv štátov a vlád alebo akreditovaných zástupcov. Ďalšími dôležitými orgánmi sú Výkonná rada AÚ zložená z ministrov alebo predstaviteľov dezignovaných vládami členských štátov, ktorá sa zodpovedá zhromaždeniu; Komisia AÚ zložená z predsedu, zástupcu predsedu a ôsmich komisárov; Výbor stálych zástupcov AÚ; Panafrický parlament; Ekonomická, sociálna a kultúrna rada AÚ; Súdny dvor AÚ a špecializované technické výbory [1].

V oblasti bezpečnosti bolo významným krokom zostavenie Rady pre mier a bezpečnosť (RPMB), ktorej hlavnou náplňou je podpora spolupráce pri vynútení mieru (*peace enforcement*) a udržiavanie mieru (*peacekeeping*) na kontinente. Ďalším krokom by malo byť vytvorenie spoločnej obrannej politiky v rámci AÚ. Jedným z najdôležitejších nástrojov bezpečnostnej politiky AÚ bolo vytvorenie Afrických pohotovostných síl (*African Standby Force* – ASF), ktoré sú tvorené kontingentmi s civilnou i vojenskou zložkou v krajine pôvodu a sú pripravené na rýchle nasadenie. Ich hlavnou náplňou je prevencia konfliktov, intervencie a postkonfliktné budovanie mieru [4, s. 22 – 23].

Africká únia v Darfúre

Od svojho založenia bola RPMB veľmi aktívna pri odhaľovaní hrozieb a odpovedaní na ne. Napríklad vo februári 2005 RPMB poslala expertnú misiu do Somálska na podporu implementácie mierovej zmluvy z októbra 2004. Taktiež úspešne zasiahla v Togu, kde sa jej podarilo obnoviť ústavnosť a poriadok. Avšak najväčšiu výzvu, pred akou AÚ počas svojho fungovania stála, predstavuje Darfúr². Je potrebné zdôrazniť, že AÚ túto zodpovednosť neodmietla a pokúsila sa tento konflikt riešiť. Avšak, ako sa ukazuje, jej sily na vyriešenie tejto krízy nestačia a vonkajšia pomoc je viac než potrebná [3, 2].

Keď sa prvýkrát ukázal skutočný rozsah krízy v Darfúre, AÚ bola zjavnou voľbou na prevzatie zodpovednosti za jej riešenie. Napriek úspešnému začiatku jej účinkovania však únia nebola plne pripravená na to, čo nasledovalo. Na začiatku misie AÚ asistovala najprv aktivitám Medzivládneho úradu pre rozvoj (IGAD) a neskôr Čadu pri organizácii nového kola rozhovorov medzi vládou a rebelmi, na ktoré boli prvýkrát pozvaní po-

²Treba pripomenúť, že konflikt v Sudáne je najdlhšie trvajúcim konfliktom v Afrike pomaly starším ako OAJ samotná. OAJ sa s ním nedokázala vysporiadať počas niekoľkých desaťročí. Z bezpečnostného hľadiska je podstatné pozadie konfliktu. Umar al-Bašír ako líder Sudánu a šedá eminencia režimu Hasan at-Turábí sú podstatnými persónami nových dejín sudánskeho konfliktu. Turábí je od smrti Chomejního považovaný za popredného mysliteľa a vodcu v radikálnych islámskych kruhoch a z toho pramení os Sudán – Teherán. Sudánsky radikálny vplyv je exportovaný najmä do susedného Čadu – pozn. oponenta.

zorovatelia EÚ a USA. Výsledkom rokovaní bolo podpísanie mieru v N'djamene medzi sudánskou vládou, Sudánskou oslobodzovacou armádou (SLA) a Hnutím za spravodlivosť a rovnosť (JEM), ktorý ustanovil komisiu na monitorovanie implementácie prímeria. Neskôr strany uzavreli ďalšiu dohodu v Addis Abebe, ktorá ustanovila AÚ za vedúcu medzinárodnú organizáciu pre riešenie krízy v Darfúre. AÚ následne v rámci misie AMIS zodpovedala za vyslanie 60 vojenských pozorovateľov a 300 príslušníkov ozbrojených síl z členských štátov na ich ochranu [3, 3].

Násilie v Darfúre však ďalej eskalovalo, spôsobilo nútené premiestnenie 2 miliónov ľudí v rámci krajiny aj za hranice a prerušovanie dodávok humanitárnej pomoci. Úmerne k zhoršovaniu násilia sa zvyšovali aj očakávania voči AÚ: bolo potrebné zvýšiť vojenskú prítomnosť a zvýšiť tlak na sudánsku vládu. Napriek rezolúciám OSN však tento tlak nebol nikdy dostatočne silný a sudánska vláda neplnila stanovené požiadavky [3, 4].

Koncom roka 2004 bola schválená zrevidovaná misia AMIS II o počte 3 320 vojakov a policajtov, ktorých hlavnou úlohou bolo monitorovanie a verifikácia návratu vnútorne premiestnených osôb (VPO) a táborov VPO, aktivít milícií proti civilnému obyvateľstvu, snáh vlády o odzbrojenie milícií a zastavenie násilia všetkými stranami. Napriek prudko sa zhoršujúcej situácii v oblasti plné nasadenie AMIS II trvalo viac ako 6 mesiacov. Hlavnou prekážkou začatia misie bolo zdržanie krajín poskytujúcich ozbrojené sily a celkový nedostatok odbornosti AÚ pri plánovaní a vykonávaní komplexných mierových operácií. Postupne sa počet síl v AMIS II zvýšil na 7 731, no misia doteraz pracuje pod plne autorizovanou kapacitou a jej kľúčové úlohy ostávajú nenaplnené [3, 4].

AÚ počas svojho pôsobenia v Darfúre zaznamenala aj úspechy, ale jej malý rozsah, limitované schopnosti a slabý mandát významne obmedzili jej efektívnosť. Základným problémom AMIS je pôvodná dohoda o zriadení tejto misie, ktorá neobsahovala vymáhací mechanizmus a bola založená na dôvere v dodržiavanie dohody a dobrej vôle zúčastnených strán. Tiež tlak medzinárodného spoločenstva na strany konfliktu je zatiaľ neefektívny a ďalej podkopáva misiu AÚ. Bezpečnostnej rade trvalo viac ako 8 mesiacov od prijatia prvého ultimáta na odzbrojenie džandžavídskych milícií, kým v marci 2005 uvalila sankcie.

AÚ nebola schopná v takomto prostredí uspieť. Na zaručenie úspechu musí byť táto misia rozšírená, mať silnejší mandát na ochranu civilistov a hlavne získať podporu od OSN, EÚ a iných kľúčových partnerov [3, 5].

Implikácie pre Slovensko

Africký kontinent nepatrí medzi priority slovenskej zahraničnej a bezpečnostnej politiky, napriek tomu SR ako nestály člen Bezpečnostnej rady OSN musí mať zvýšený záujem o stabilizáciu situácie na kontinente. Regionálna spolupráca v Afrike sa javí ako kľúčový faktor stability a rozvoja, podporujúc lokálne riešenia konfliktov a kríz. Africká únia je ambiciózný projekt, ktorý má potenciál napomôcť stabilite a rozvoju na kontinente, potrebuje však výpomoc od iných krajín a regionálnych organizácií. Preto bude dôležité, a to nielen počas nášho účinkovania v BR OSN, podporiť ďalší rozvoj únie a spoluprácu medzi africkými krajinami pri budovaní mieru, napríklad vyslaním vojenských odborníkov, pozorovateľov, materiálnou pomocou a rozvojovou spoluprácou. SR zároveň pri spracovávaní svojej ambiciózneho agendy pre BR OSN – reformy bezpečnostného sektora – musí dbať na špecifiká lokálneho inštitucionálneho rámca presadzovania reformy. V prípade reformy bezpečnostného sektora v afrických krajinách to znamená spracovávať východiská reformy v úzkej spolupráci so štruktúrami a pre štruktúry Africkej únie.

ZDROJE

- [1] Copley, Gregory R., ed: *The African Union: Has the Substance of the OAU Evaporated in the Style of the New African Union?* GIS, 2. 8. 2002.
- [2] *Charter of the African Union*, http://www.au2002.gov.za/docs/key_oau/au_act.htm, 15. 5. 2006.
- [3] *International Crisis Group: The EU/AU Partnership In Darfur: Not Yet a Winning Combination*. Africa, Report N°99, Brusel 25. október 2005.
- [4] *Müller, Björn: The Pros And Cons Of Subsidiarity: The Role Of African Regional And Subregional Organisations In Ensuring Peace And Security In Africa*. DIIS Working Paper no 2005/4, Kodaň 2005.